

Motion till riksdagen 2022/23:861

av **Catarina Deremar m.fl. (C)**

Ett fritt och brett kulturliv i hela landet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja ett brett och fritt kulturliv där nya digitala kulturella uttryck och mångkultur verkar sida vid sida med traditionella kulturformer och där kulturella och kreativa näringar har goda förutsättningar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa kvarvarande effekter av coronapandemin på kulturlivet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge fler tillgång till kulturlivet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla kultursamverkansmodellen och inrätta ett nationellt kulturhuvudstadsår och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka det kulturella utbytet med övriga världen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om konstnärlig frihet och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att ompröva kulturstöd för att minska politikens styrning mot ett specifikt utbud av kultur och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en mer decentraliserad kulturpolitik och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka det juridiska skyddet för en fri kultur och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja tillgången till fler finansieringskällor för kulturen och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja den kulturella infrastrukturen och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av möjlighet till fri bildning för alla och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bättre och mer rättvisa villkor för det fria kulturlivet och de kulturella och kreativa näringarna och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Skapande skola och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stöd för ett bättre umgängesklimat för unga på internet och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tryggare villkor för kulturarbetare och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna för de nationella kulturinstitutionerna att sprida sin verksamhet i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om filmpolitiken och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka tillgängligheten till det kyrkliga kulturarvet och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda införande av ett licenssystem för användande av metalldetektorer och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om digitalisering av kulturarvet och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att ta fram ett kunskapsstöd om evidensbaserade metoder för kultur- och naturupplevelser i folkhälsoarbete, vård och omsorg, och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

I kulturen och det fria samhällslivet får vi möjlighet att förstå oss själva och andra bättre. Vi kan också utvecklas genom möten med det oväntade och kan få andra perspektiv på vårt liv och vårt samhälle. Vi människor behöver kulturella upplevelser. Kulturen har sitt egenvärde men bidrar också till mycket mer, som bland annat kreativitet. Ökat samspel i kulturfrågor mellan politik, näringsliv och engagerade eldsjäljar kan skapa ökade förutsättningar för jobb liksom för lokal och regional utveckling, attraktivitet och turism, kunskapsutveckling och nya exportframgångar. Kultur med både spets och bredd är betydelsefull för attraktiva miljöer. Detta är gynnsamt för att attrahera företagsetableringar, rekrytering av arbetskraft och främjande av besöksnäringen. Besökare som kommer till en ort för att besöka ett kulturarrangemang vill ofta också berikas genom att ta del av exempelvis matkulturen och annat som orten har att erbjuda. Det är av stor betydelse att främja ett brett kulturliv där nya digitala kulturella uttryck och mångkultur verkar sida vid sida med traditionella kulturformer och där kulturella och kreativa näringar har goda förutsättningar. Det behövs dock mer rättvisa villkor för det fria kulturlivet och de kulturella och kreativa näringarna som handlar om allt från regelförenklningar till översyn av skattesatser.

Coronapandemin har fått stora effekter på kulturlivet. Effekter som riskerar att få långvariga konsekvenser. Situationen har blivit väldigt svår för många av de som

arbetar inom kultursektorn. Det påverkar också i högsta grad alla människor som under denna tid gått miste om kulturupplevelser. Kvarvarande effekter från coronapandemin behöver följas och se om ytterligare åtgärder kan behövas för att säkra ett starkt kulturliv i hela landet även framöver när kulturlivet startar upp. Vidare behöver också konsekvenserna av pandemin på tillgängligheten till kultur för barn och unga studeras och tas fram åtgärder kring.

Engagemang som frodas i kulturliv, civilsamhälle och debatt är kitt som fogar samman samhället. Alla, oavsett bostadsort, bakgrund, funktionsnedsättning eller livssituation, ska ha möjlighet att delta i kulturliv som rymmer både professionellt buren kultur och amatörers skapande. Det handlar också om att alla människor som bor, verkar eller vistas i landet ska ha denna möjlighet. Kultur stärker självförtroendet och gör att fler tar tillvara yttrandefriheten. Det i sin tur stärker delaktigheten och demokratin i vårt samhälle. När kulturlivet nu åter öppnat i mer normala former efter denna pandemi bör tillgängligheten för alla vara i fokus. Det är den centrala uppgiften för kulturpolitiken. Fler vägar behöver öppnas för de som inte tidigare har haft möjligheten att ta del av olika former av kultur. Ett brett kulturliv i hela landet underlättar för alla att kunna ta del av det. Det finns dock hinder som politiken hittills haft extra svårt att avhjälpa. Det handlar om den ojämlika tillgången till kultur där det finns stora skillnader som inte är värdiga vårt land. Där behövs fler förslag för att komma tillrätta med det. Det gäller också i fråga om jämställdhet. Då handlar det inte bara om deltagande i kvantitet, som kan variera utifrån intresse, utan även om att ingen ska bli hindrad av förväntningar utifrån könsroller. Ett exempel på detta är inom kulturskolan. Båda dessa områden behöver ges en genomlysning för att komma vidare. Ingen ska heller behöva hindras från att delta vid exempelvis festivaler för att de inte är trygga för bland annat tjejer och kvinnor.

Det finns en stor ojämlikhet idag som bland annat avgör vem som får rätt att uttrycka sig, det kan röra sig om personer som inte får samma möjlighet på grund av någon funktionsnedsättning eller för att man inte har erbjudits en väg att utforska kulturen. Det vilar ett särskilt ansvar att skapa dessa förutsättningar för barn och unga, bland annat genom att erbjuda kultur inom ramen för skolan och visa vägar mot föreningslivet. Tillgängligheten till kulturen för alla i hela landet behöver stärkas och säkras. Tillgång till ett brett kulturliv för alla är också en fråga om frihet.

För att lyfta kulturlivet i hela landet vill vi stärka och utveckla kultursamverkansmodellen. Vi vill också att regionerna i samverkan med den nationella nivån tar fram en nationell kulturplan. Ytterligare ett sätt att skapa såväl nationellt som internationellt intresse för vårt kulturliv är att inrätta ett system för ett nationellt kulturhuvudstadsår. Tanken är att en svensk stad vartannat år får statusen nationell kulturhuvudstad. Då kan också mindre städer få uppmärksamhet och en chans att visa upp och särskilt utveckla sitt kulturliv.

För att fler människor ska kunna få nya och vidgade kulturella intryck vill vi både sprida och utveckla vårt kulturliv genom internationella kontakter. Det kan exempelvis ske genom samarbete med vänorter, ökad aktivitet inom området via våra ambassader och konsulat och genom direkt utbyte mellan aktiva kulturutövare. Detta är en mycket värdefull verksamhet som behöver få en omstart när den inte längre hindras av pandemi-restriktioner. För ett vitalt kulturliv krävs även goda förutsättningar att sprida och ta del av kultur som skapats i andra länder. För att lyckas med detta och för att främja digitala företag är det viktigt att en gemensam digital marknad skapas i EU.

För att säkra den konstnärliga friheten behöver konsten skyddas från direkt påverkan när den betalas av det offentliga, det som brukar kallas principen om armlängds avstånd. Det behövs också modeller för offentlig och privat samverkan i dessa sammanhang så att armlängds avstånd gäller även där. Vi ser gärna sponsring där den konstnärliga friheten samtidigt värnas.

När stöd ges till olika verksamheter bidrar det till förutsättningar för kulturutövande och konsumtion inom det området. Även om styrningen genom bidragen inte handlar om innehållet så påverkas utbudet på detta sätt. Därför är det viktigt att ofta ompröva stöd så att det kan bli en större variation av verksamheter som får dessa förbättrade förutsättningar att verka. Det är också orimligt att politiskt fatta beslut om att ta fram listor med böcker som i första hand alla skolelever sedan förväntas läsa. Det är framför allt lärarna och bibliotekarierna som har kunskapen och erfarenheten att erbjuda elever en god ingång till litterära skatter. De har också bättre insikt i vad den enskilda eleven kan behöva för stöd och tips för att kunna tillgodogöra sig både litterära upplevelser och själv utveckla ett rikt språk. Det finns också redan en kulturkanon i Sverige som har vuxit fram naturligt utifrån att vissa verk har berört många och då fått stor spridning. Det är också en pågående process och inget som politiken bör försöka påverka.

En mer decentraliserad kulturpolitik kan bidra till ett kulturliv som mer tar sin utgångspunkt utifrån regionala önskemål och förutsättningar och som därmed kan utvecklas på ett friare sätt i förhållande till den statliga kulturpolitiken. Det får se olika ut i olika delar av landet. Delar av den kultur som idag ligger på staten bör föras över till regionerna, och kultursamverkansmodellen bör utvecklas så att de regionala prioriteringarna får större genomslag.

Det finns anledning att se över det juridiska skyddet för en fri kultur. Det kan röra sig om att bilda stiftelser för vissa kulturverksamheter till exempel. Då står kulturen mer fri från politisk påverkan.

Kulturen blir friare om den står på fler ben. Offentlig finansiering behövs i många fall och kan och bör ofta inte ersättas. Men samtidigt bör möjligheterna till privat finansiering förbättras. Det rör bland annat frågor som att underlätta kultursponsring, sänka dansbandsmomsen, införa avdragsrätt för företag vid förstahandsinköp av konst och andra former av åtgärder som främjar privat finansiering. Åtgärder som dessa kan också bidra till att stärka kulturella och kreativa näringar och det fria kulturlivet som till stora delar har fått svåra konsekvenser av pandemin.

Politikens uppgift är att skapa förutsättningar för ett brett och fritt kulturliv i hela landet. En grundförutsättning är då att det finns en infrastruktur för denna bredd i kulturen. Delar av denna infrastruktur förutsätter offentlig finansiering, i alla fall till en del, för att alla ska kunna ta del av kulturverksamhet i hela landet. Det finns värden här som fyller viktiga syften och som inte följer marknadens logik. Att främja infrastrukturen snarare än projektmedel ökar friheten. Den kulturella infrastrukturen består av både offentliga, ideella och privata aktörer. Vi behöver kulturskolor, föreningslivet, studieförbund, samlingslokaler, såväl offentliga som privata museer och teatrar med mera. De kulturella och kreativa näringarna är också en del av denna infrastruktur. Detsamma gäller det kulturutbud som tillhandahålls genom public service. Vi behöver också den digitala infrastrukturen så att alla har möjlighet att ta del av och skapa själva även digitalt. Alla dessa sammanhang ger förutsättningar att både ta del av kultur och mötas, reflektera och skapa tillsammans och är därmed också betydelsefulla demokratiska arenor. Med stöd till infrastrukturen så kan ett fritt kulturliv frodas.

Kontakter med andra och bildning är centralt för att kunna orientera sig, forma självständiga uppfattningar och aktivt delta i samhället. Här spelar civilsamhällets alla delar en mycket viktig roll. Ett exempel är folkbildningen där vi skapar rum för reflektion och gemensamt får djupare kunskap om vår värld. Bildning vidgar våra vyer och gör oss friare. Samhället berikas när goda möjligheter finns för människor att gå samman och lära sig mer om något ämne gemensamt. Här bidrar folkbildningen med en struktur som understödjer en bredd av bildningsverksamhet, däribland mycket kultur. Denna verksamhet fyller en viktig funktion i samhället och kan inte ersättas av utbildningar som arrangeras av det offentliga eller utbildningsföretag eller av offentligt arrangerad kultur. Den fria bildningen finns också bara i demokratier eftersom den utgör ett hot mot totalitära krafter. Vi värnar möjligheten för bildning för alla, det är en frihetsfråga.

Det behövs åtgärder för att ge bättre och mer rättvisa villkor för kulturella och kreativa näringar samt det fria kulturlivet. Det finns behov av att utreda delar av kulturpolitiken, bland annat behövs en översyn av momsens inom kulturområdet där även frågan om momsens för företagare inom musik kan rymmas. För att underlätta för kulturarbetare att vara företagare bör det också erbjudas utbildning i entreprenörskap på de konstnärliga högskolorna och folkhögskolorna. Ett annat sätt att underlätta för kulturskapare kan vara att se över möjligheten att samla information om vilka typer av stöd som finns att få på ett ställe, så att sökande också kan få en överblick över bland annat ansökningstider. Brist på arbetskraft i vissa yrken är en sådan del samt annat som kan göra en återgång efter pandemin för delar av kulturlivet svårare. Till detta kommer nu också de höga elpriserna som medför en påfrestning för många verksamheter. En beredskap för att sätta in nödvändiga åtgärder behövs samtidigt som ett mer långsiktigt arbete för att göra kulturlivet mindre sårbart för framtida kriser.

Det är viktigt att alla får tillgång till ett brett kulturutbud i hela landet. Inte minst är det centralt att alla barn får möta många olika kulturyttringar så att de kan finna sina egna uttryck. Det skapar också en grogrund för bildning att bära med sig genom livet. Det finns alltså fler skäl för att satsningen på Skapande skola på sikt bör breddas till att gälla även gymnasieskolan. Dessutom ger det professionella kulturskapare arbetstillfällen på skolor när de arbetar med barn och kultur. Skapande skola stimulerar de ungas kreativitet och skapar möten med professionella kulturskapare.

Möjligheten att både ta del av kultur och själv skapa genom digital teknik måste tas tillvara. Vi har nu till exempel en framgångsrik svensk bransch för dataspel och utveckling av appar, ett kreativt entreprenörskap som engagerar många. Vi vet inte i dag vilka nya kulturella yttringar som kommer att uppstå när tekniken utvecklas. Med detta krävs ett öppet förhållningssätt från offentligt håll så att även ungas aktiviteter på internet kan få stöd. Även inom traditionell kultur som opera har föreställningar utvecklats för att platsa i det nya digitala visningsfönstret. I samband med coronapandemin har fler blivit vana att delta digitalt vid olika typer av arrangemang och det kan också komma att gynna den kultur som man kan ta del av digitalt. Det finns många fördelar med den digitala utvecklingen men också vissa negativa aspekter som när sociala medier eller spelmiljöer för en del riskerar att vara en otrygg plats, inte minst för tjejer. Det finns regler kring hot och hat, men det finns också andra typer av kommentarer och ageranden som kan hindra ungas yttrandefrihet och göra stor skada för unga människor. Här bör staten, genom berörda myndigheter, bidra till att främja en bred dialog i samhället om hur ett bättre samtalsklimat kan åstadkommas på nätet.

Många kulturarbetare har drabbats kraftigt av coronapandemin. Det sätter ljuset på hur effekterna av de otrygga ekonomiska förhållanden som råder inom delar av

kulturbranschen har blivit under denna pandemi. Det finns många olika sätt att förbättra villkoren för kulturarbetare. Tillgången på samlingslokaler i hela landet ger möjlighet för kulturskapare inom bland annat teater, musik och litteratur att få uppdrag och nå nya grupper. Skapande skola ger också uppdrag till kulturarbetare över hela landet. Många kulturarbetare är företagare och frilansare och vi vill förbättra möjligheterna för dessa att kunna ta del av socialförsäkringarna. Det kan också finnas behov av särskilda informationsinsatser till företagare eftersom det är en grupp som ofta kan vara utan detta skydd. Vi anser också att allianserna är en form som bör utvecklas. Alla dessa delar är viktiga att arbeta vidare med för att skapa en större trygghet för kulturarbetare vid kriser, vilket blivit väldigt tydligt under coronapandemin.

De nationella kulturinstitutionerna måste sprida sin verksamhet och göra den mer tillgänglig i hela landet. Detta kan göras på många sätt. Ett sätt är genom att låta ett antal framträdande regionala scener, som exempelvis Dalhalla, även få status som nationella scener. Då kan till exempel Kungliga Operan ha Dalhalla som sin scen under en tid varje år. Det skulle kunna lyfta både den speciella scenen och bidra till att locka nya besökare både inom landet och internationellt.

Film tillhör de mest tillgängliga kulturformerna i Sverige. Så vill vi att det ska förbli. Momsen på biobesök höjdes i januari 2017. Den gör det dyrare för besökare att gå på bio och ökar risken att biografer på mindre orter slås ut. Regeringen lade under våren 2016 en filmproposition. När den behandlades av riksdagen beslutades om sju stycken tillkännagivanden, däribland att regeringen skyndsamt ska utreda en alternativ finansiering av filmpolitiken med utgångspunkt i att behålla den nuvarande mervärdesskattesatsen. Biografer på mindre orter betyder mer för kulturlivet på dessa orter än bara en plats att se film på. De är en viktig del i en kulturell infrastruktur som sammantaget ger tillgång till ett brett kulturliv i hela landet. Det är också viktigt att det finns goda förutsättningar att göra svensk film. En del i detta är en väl fungerande parts- och branschsamverkan inom filmområdet. Hur den kan förbättras behöver utredas i enlighet med ett tillkännagivande från 2021.

Det kyrkliga kulturarvet är allas. Alla som lever och vistas i Sverige har rätt till delaktighet i det. Där finns spår från bygdens och landets historia. Detta kulturarv behöver göras mer tillgängligt för alla. Det kan bland annat ske genom att även omfatta information om kulturarvet på ett tillgängligt sätt, exempelvis genom text på lättläst svenska och på teckenspråk. Här kan också den digitala utvecklingen ge nya möjligheter att ytterligare tillgängliggöra kulturarvet.

Det svenska kulturarvet är en angelägenhet för oss alla. Skydd av kulturarv, inklusive fornlämningar, ska inte innebära mer tillstånd än vad som krävs för att uppnå detta skydd. Metallsökare kan också komma till användning om man exempelvis har tappat något metallföremål som nycklar, smycken och liknande. För att möjliggöra ett sådant användande utan att riskera skyddet av kulturarvet skulle ett licenssystem kunna vara en möjlig väg. I en licens skulle det då exempelvis kunna finnas en rapporteringsskyldighet om någon fornlämning hittas. Då skulle inte ett tillstånd behöva sökas för varje tillfälle och plats. Därför bör införande av ett licenssystem för användande av metalldetektorer utredas.

En digitalisering av kulturarvet bidrar till att bevara det inför framtiden och till att göra det tillgängligt för fler. Beredskapen kring det svenska kulturarvet är därutöver inte tillräckligt hög. Det behöver tas fram och uppdateras beredskapsplaner, och digitaliseringen av kulturarvet behöver ske i ett större tempo för att säkerställa vårt kulturarv mot risker av olika slag.

Kulturen och folkbildningen är nycklar till en bättre folkhälsa. När en människa tar steget från passivitet till aktivitet, från stillasittande till rörelse, från ensamhet till social gemenskap då händer något positivt. Det egna skapandet kan ge identitet och mening och därmed medverka till bättre hälsa. Forskning har visat att folk som ofta går på bio, teater, konserter, konstgallerier, museer, fotbollsmatcher, eller idrottstävlingar har ökade chanser att leva ett längre och förmodligen lyckligare liv. Det har funnits många exempel på hur kulturen på flera håll har varit ett stärkande inslag under coronapandemin, med bland annat dans och sång som framförts utanför äldreboenden. Mycket bra verksamhet finns, men en förstärkning av kunskaper för de som arbetar inom områdena, ett kulturlyft för vård- och omsorgspersonal, skulle ge än mer utbyte över tid. Med kunnig personal kan de kulturaktiviteter som ordnas bli bättre anpassade efter de deltagandes behov. Med möjlighet till kontinuerlig kompetensutveckling kan kunskap förstärkas och engagemang och verksamhet upprätthållas. Kultur kan ge ett värdefullt bidrag till både läkningsprocessen och livskvaliteten hos vårdtagarna. Även rehabilitering med naturupplevelser är värdefullt. Kultur behöver vara en del i folkhälsoarbetet. Det gynnar främst den enskilda människan men också samhället. Satsningar på kultur inom vård och omsorg bör uppmuntras och stödjas och metoder inom rehabilitering med natur- och kulturupplevelser främjas. Centerpartiet anser mot denna bakgrund att regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att ta fram ett kunskapsstöd om evidensbaserade metoder för kultur- och naturupplevelser i folkhälsoarbete, vård och omsorg.

Catarina Deremar (C)

Anne-Li Sjölund (C)

Anna Lasses (C)

Jonny Cato (C)

Muharrem Demirok (C)

Martina Johansson (C)

Anders W Jonsson (C)

Helena Vilhelmsson (C)

Anders Ådahl (C)

Christofer Bergenblock (C)

Niels Paarup-Petersen (C)